

[0159]

WURDSNEUPERIJEN

18. *wrine*.

As der yn ús tael twa lykbítsjuttende wurden bisteane, kringt withoefaek it wurd, dat it measte nei it Hollânsk útskæit, it oare út it sté. Sa is *wrine*, dat it as boekewurd noch wol in hiele rek úthâlde sil, moai wis ek foar de dea opskreaun, nou't alleman fan *tekken* praet. Ear't wy oer it komôf fan *wrine* gear sille, jowe wy, mei ús eigen tiid to bigjinnen, in mennich krekt datearre foarbylden:

a. [1949]. Ut F. Schurer syn *Nanesang* helje wy dizze rigels oan: `Kûs dy,

Wine / Yn dyn *wrine*, / Gobje en sobje en laitsje frij' (*Vox Humana*, s. 29).

b. [1912]. By T.E. Halbertsma fine wy de forbining *ûnder de wrine*, dy't de folkstael ienris hiem hie: 'Hy diich de doar yet ris wer iepen, mar allinne om to sizzen, dat er dalik *ûnder de wrine* gyng' (*Ut it âlde laech*, s. 144).

c. [1779]. Yn 'e biskriuwing, dy't Eelke Meinerts fan 'e Fryske boerinne joech, lêze wy op s. 23: 'Mars, onder dij *wrijn*, dat ik dij net wer hær', wylst op in oar plak yn datselde wurk de stêfrimende gearsetting *widzewrijnne* 'widzettekken' brûkt wurdt (*It libben fen Aagtje Ysbrants*, s. 15).

d. [1681]. Ienris komt ús wurd by G. Japiks foar, dy't syn Frânsk foarbyld (fan Philippe du Plessis-Mornay) earne sa forfrysket: 'asse him (*de ierlitter*) dy fliemme hottjen sieane ... so tjeane se de earm oer beck, in bestopje him ondre *wryn* yn 't bod' (*Wurken*, s. 280, 54).

Djipper kinne wy net yn it forline dûke, om't wy út it âldfryske tiidrek gjin fynplak ta ús foldwaen hawwe. Al is der yn 'e midsieuwen yn deselde bitsjutting, mar mei oare lûding en útgong in bisibbe foarm *wreygenge* optekene, to witten yn in Fryske oarkonde út Grinslân fan 1397, dêr't it meartal *wreygenga* 'tekkens' yn foun wurdt ¹⁾. Hwat de hjoeddeiske geaspraken oanbilanget, biwarret it Hylpersk net allinne de foarm sûnder *-e*: *wriin*, mar ek de oars net bikende *wriinde*.

Wol men eat gewaerwurde oer de ôflieding, dan helpt it Aldingelsk jin lyk as sa faken op 'e gleed. De Angelsaksen koene ntl. it tiidwurd *wrêon*, *wrîon* 'biwine, biwuolje, birôlje, bitrolje, bistopje, bidekke', dat út germ. **wrîhan* fuortkommen is en yn it Aldfrysk ta **wrîa* wurden wêze soe. Krekt-allyk as nou by âlds to uzes fan 'e tiidwurden *hlîa* 'forklearje', *lêda* 'liede' en *wîa* 'wije' de haednammen *hlîene* 'forklearring', *lêdene* 'lieding' en *wîene* 'wijinge' foarme waerden, sa is fan **wrîa* ek it (net oerlevere) **wrîene* ôflaet, dat yn letter tiden syn tuskenlûd útstaette en yn *wrine* oergyng. It efterheaksel *-ene* wie yn it Aldfrysk tige produktyf: yn syn koartlyn útkommen proefskrift hat de Sweed Ahlsson ²⁾ 110 wurden fan dat skift gearbrocht! Forlykje foar it weiwurden fan 'e tuskenfokael noch âldfrysk *greetne* < *grêtene* 'klacht', *kêmnne* < *kêmene* 'oanklacht', *lêsne* < *lêsene* 'lossing'.

By it ags. *wrîon* heart as haedwurd *wrîgels* 'omklaeisel, omwuolsel, tek, wale, wiele', dat wy lykslaen meije mei mhd. *rigel* 'doek, dy't om de holle woun wurdt'. Fierders hinget dêr âhd. *int-rîhhen*, *int-rîhan* 'revelare', 'ûntbleatsje' mei gear. Om koart to kriemen komt dy wurdkloft fan 'e ydg. stamme **ureik-* 'draeije, omwine, omwuolje' ³⁾, in útwreiding fan **ur-ei-*, dat wer op de wiidforsprate grounfoarm *uer-* 'draeije, bûge' tobekgiet. Fan 'e bîsibbe foarmen bûten it Germaensk neame wy allinne lat. *rîca* (< **vrîka*) 'holdoek, kape' mei it forlytsingswurd *rîcinium* 'holdoekje' en gryksk *ῥοιχός* 'bûgd, krom'. Us *wrine* bitsjut sadwaende oarspronklik 'omwynsel' en de fierdere ûntjowing ta 'omwuolsel, biklaeisel, tek, tekken' lit him skoan bigripe.

W.J. Buma.

1) Oorkondenboek van Groningen en Drente II, 1899, nû. 948.

2) Lars-Erik Ahlsson, Die altfriesischen Abstraktbildungen, Uppsala 1960, s. 11-30.

3) J. Pokorny, Indogermanisches etymologisches Wörterbuch, 13. Lieferung, 1959, s. 1159.